

PUBLISKAIS PĀRSKATS

par sabiedriskā labuma organizāciju darbību 2021.gadā

un aktualitātēm

1.	SLO un to darbības analīze	2
1.1.	SLO struktūra	2
1.2.	SLO ieņēmumi	4
2.	Ziedotāji SLO.....	6
2.1.	Par ziedojumiem izmantotie nodokļu atvieglojumi juridiskām personām	8
2.2.	Par ziedojumiem izmantotie attaisnotie izdevumi fiziskajām personām	10
3.	SLO sistēmā nodarbinātie un nomaksātie nodokļi	12
4.	Sabiedriskā labuma veicināšana	13
5.	Valsts atbalsts SLO Covid - 19 seku pārvarēšanai	13
6.	SLO darbības vērtēšana	15
7.	SLO sistēmas aktualitātes.....	16

Finanšu ministrija (turpmāk - FM) veido valsts politiku un uzrauga valsts politikas īstenošanu sabiedriskā labuma jomā¹. “Publiskais pārskats par sabiedriskā labuma organizāciju darbību 2021.gadā un aktualitātēm” ir sagatavots sabiedriskā labuma organizāciju (turpmāk - SLO) sistēmas uzraudzības ietvaros, kā arī, lai informētu par SLO darbības sasniegtajiem rezultātiem 2021.gadā.

Sabiedriskā labuma organizāciju likums stājās spēkā 2004.gada 1.oktobrī un tā mērķis ir veicināt biedrību un nodibinājumu, kā arī reliģisko organizāciju un to iestāžu sabiedriskā labuma darbību.

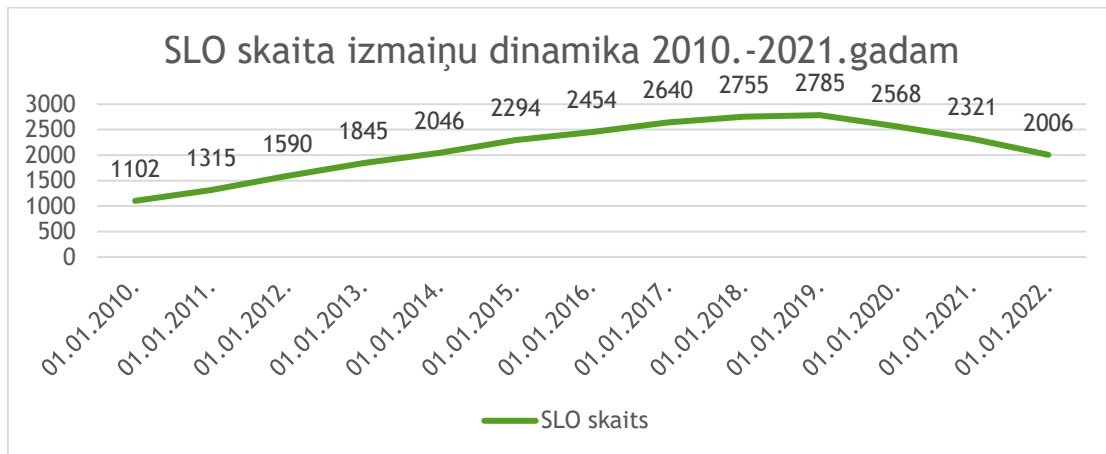
Likumdevējs ir noteicis, ka biedrībai, nodibinājumam vai reliģiskajai organizācijai un to iestādei (turpmāk - organizācijas), kas pretendē uz SLO statusu, ir jādarbojas noteiktajās sabiedriskā labuma jomās. Sabiedriskā labuma darbība ir tāda darbība, kas sniedz nozīmīgu labumu sabiedrībai vai kādai tās daļai, it sevišķi, ja tā vērsta uz:

- labdarību;
- cilvēktiesību un indivīda tiesību aizsardzību;
- pilsoniskas sabiedrības attīstību;
- izglītības, zinātnes, kultūras un veselības veicināšanu un slimību profilaksi;
- sporta atbalstīšanu, tajā skaitā augstu sasniegumu sporta, atbalstīšanu,
- vides aizsardzību;
- palīdzības sniegšanu katastrofu gadījumos un ārkārtas situācijās;
- sabiedrības, it īpaši trūcīgo un sociāli mazaizsargāto personu grupu sociālās labklājības celšanu.

¹ 2018.gada 28.novembra Finanšu ministrijas reglamenta Nr. 12-4/12 55.7.punkts

1. SLO un to darbības analīze

- SLO skaits no 2010.gada līdz pat 2019.gadam pieauga, taču sākot ar 2020.gadu būtiski samazinās.
- SLO skaits visbūtiskāk ir samazinājies 2021.gadā. Daļa organizāciju, izvērtējot savas darbības atbilstību SLO statusam, ir atteikušās no tā. Nozīmīgu ietekmi uz SLO sistēmu atstājusi Covid-19 izraisītā krīze.

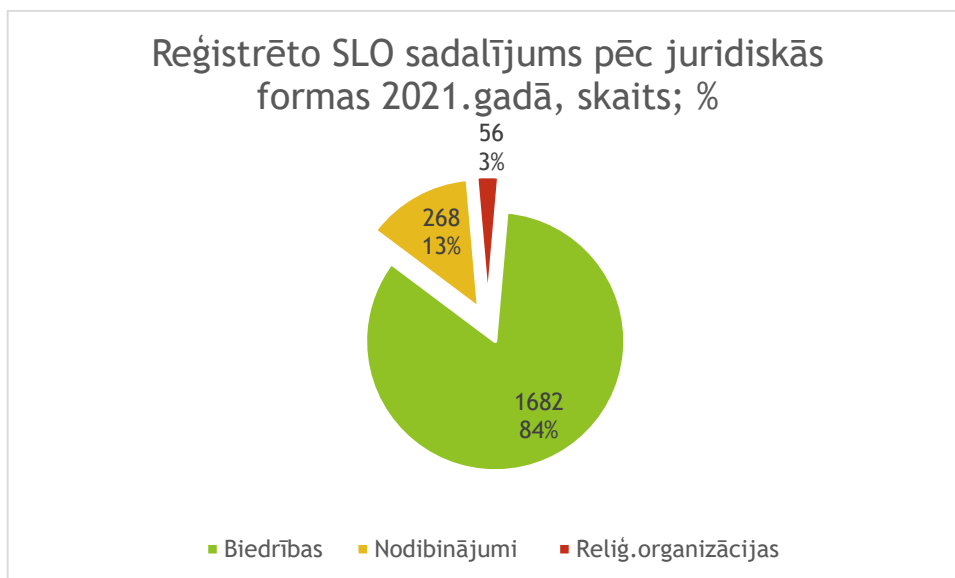

SLO skaita izmaiņu dinamika 2010-2021.gadam. Avots: VID dati

Kā redzams 1.attēlā, ja uz 2019.gada 1.janvāri ar SLO statusu darbojās 2785 organizācijas, tad uz 2022.gada 1.janvāri to skaits samazinājies līdz 2006 organizācijām. 2021.gadā, salīdzinot ar 2020.gadu, SLO skaits ir būtiski samazinājies par 315 organizācijām.

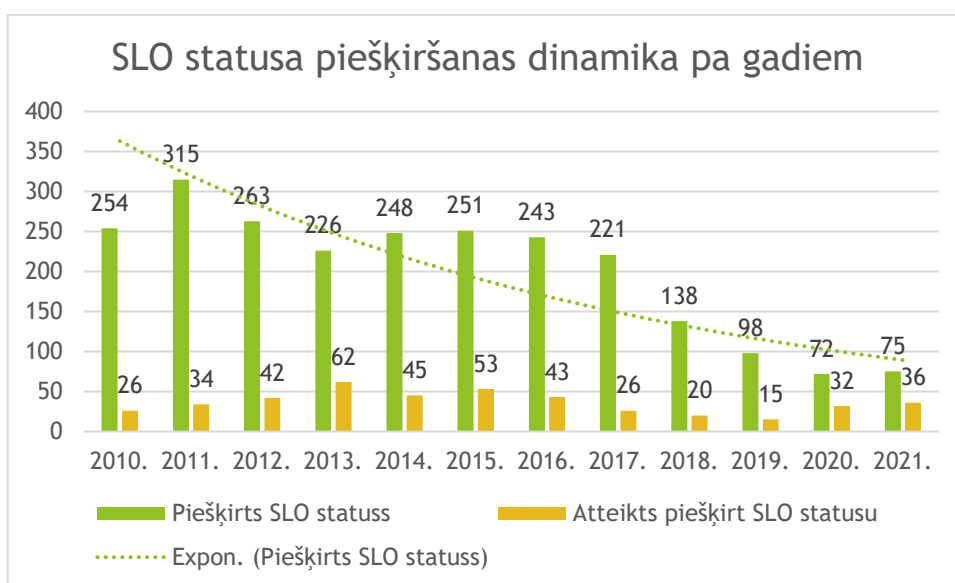
1.1. SLO struktūra

Pēc Valsts ieņēmumu dienesta (turpmāk - VID) datiem, uz 2022.gada 1.janvāri SLO statuss bija 2006 organizācijām, no tām 1682 ir biedrības, 268 - nodibinājumi un 56 - reliģiskās organizācijas (skatīt 2.attēlu).

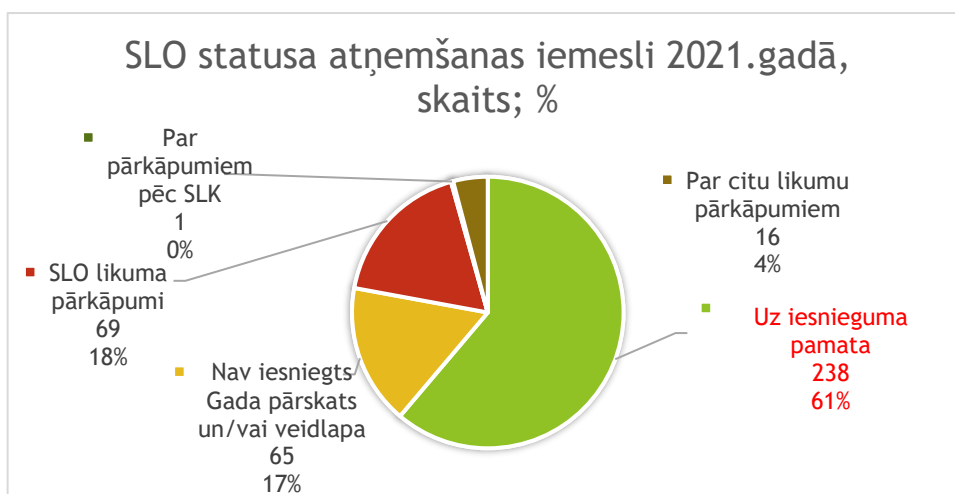

2.attēls. Reģistrēto SLO sadalījums pēc juridiskās formas 2021.gadā, skaits, %. Avots: VID dati

Sabiedriskā labuma komisija (turpmāk - SLK) izskata organizāciju iesniegumus par SLO statusa piešķiršanu un izvērtē konkrētās organizācijas atbilstību SLO statusam. Savukārt VID, pamatojoties uz SLK motivētu atzinumu, pieņem lēmumu par SLO statusa piešķiršanu vai atteikumu piešķirt statusu. VID 2021.gadā pieņēmis 75 lēmumus par statusa piešķiršanu, 36 lēmumus par atteikumu piešķirt statusu un deviņus lēmumus par SLO statusa piešķiršanu papildu darbības jomā. Pēdējos divos gados (2020. un 2021.gadā) būtiski pieaudzis organizāciju īpatsvars, kurām tiek atteikts piešķirt SLO statusu: 2019.gadā tika pieņemti 15 atteikumu lēmumi un 98 lēmumi par SLO statusa piešķiršanu, 2020.gadā 32 atteikuma lēmumi un 72 lēmumi par SLO statusa piešķiršanu un 2021.gadā attiecīgi 36 atteikumu lēmumi un 75 lēmumi par SLO statusa piešķiršanu (skatīt 3.attēlu).²

3.attēls. SLO statusa piešķiršanas dinamika pa gadiem. Avots: VID dati

4.attēls. SLO statusa atņemšanas iemesli 2021.gadā, skaits,%. Avots: VID dati

SLO statuss 2021.gadā tika atņemts 389 organizācijām un tas ir par 18% vairāk nekā gadu iepriekš, kad SLO statuss tika atņemts 319 organizācijām.

Turklāt pēdējo trīs gadu laikā ir vērojama tendence - organizācijas izvērtē savu darbības atbilstību SLO statusam, kā rezultātā 2019.gadā uz organizāciju iesnieguma pamata SLO statuss tika atņemts 229 organizācijām, 2020.gadā - 182 organizācijām, bet 2021.gadā

² VID sniegtā informācija par VID un SLK veiktajiem SLO uzraudzības pasākumiem un paveikto 2021.gadā.

- 238 organizācijām. No visiem gadījumiem 2021.gadā 61% SLO statusa atņemšanas iemesls bija pašas SLO izteikts lūgums.

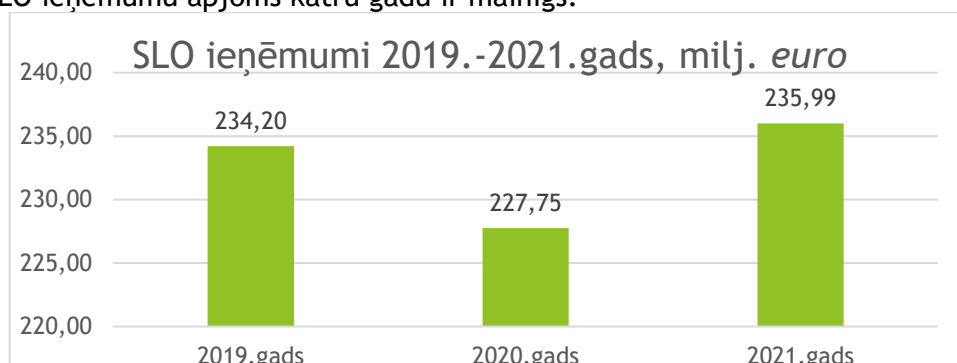
Ja SLO pati vēlas atteikties no SLO statusa, tad tā iesniedz VID iesniegumu par SLO statusa atņemšanu. VID SLO iesniegumu nodod izskatīšanai SLK, kura SLK sēdē izvērtē SLO darbību līdz dienai, kad tiek lūgts atņemt SLO statuss, un sagatavo atzinumu, uz kā pamata VID pieņem lēmumu par SLO statusa atņemšanu.

Organizāciju iesniegumu par atteikšanos no SLO statusa skaita pieaugums pēdējos trīs gados ir saistīts arī ar VID darbu, skaidrojot SLO būtību un izvērtējot organizācijas darbības atbilstību SLO kritērijiem. Sākot ar 2018.gadu, VID veica padziļinātu un kompleksu SLO darbības izvērtēšanu un pārbaūžu rezultātā konstatēja, ka daļa organizāciju, kurām SLO statuss ir piešķirts pirms vairākiem gadiem, faktiski neveic sabiedriskā labuma darbību.

1.2. SLO ieņēmumi

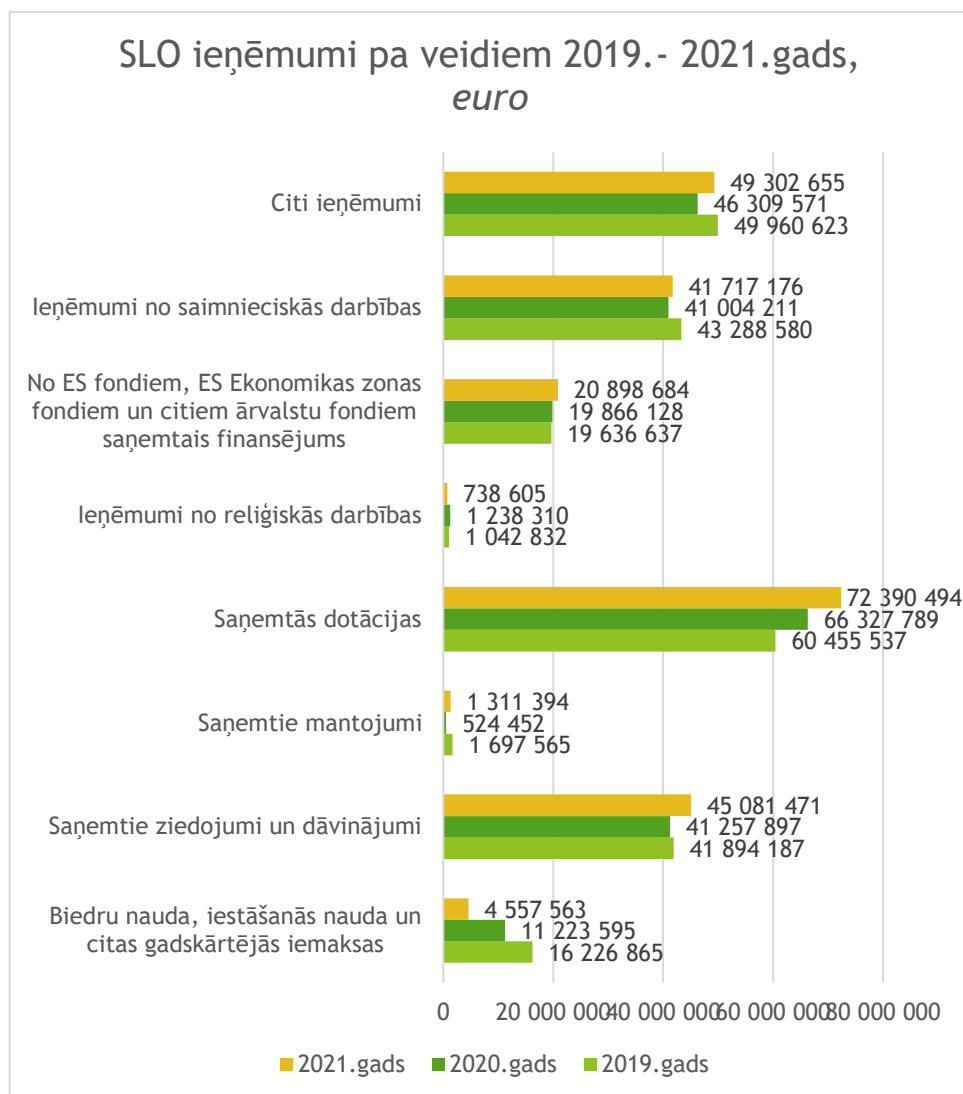
- 2021.gadā SLO ieņēmumi pieauga par 8,24 miljoniem līdz 235,99 miljoniem, nedaudz pārsniedzot 2019.gada rādītāju, kad tie bija 234,2 milj. euro.
- 2020.gadā SLO kopējie ieņēmumi būtiski samazinājās un tie bija 227,75 milj. euro, kas izskaidrojams ar Covid-19 pandēmijas radītajām sekām.

Vērtējot SLO ieņēmumu dinamiku pēdējo trīs gadu periodā, 5.attēlā redzams, ka kopējo SLO ieņēmumu apjoms katru gadu ir mainīgs.

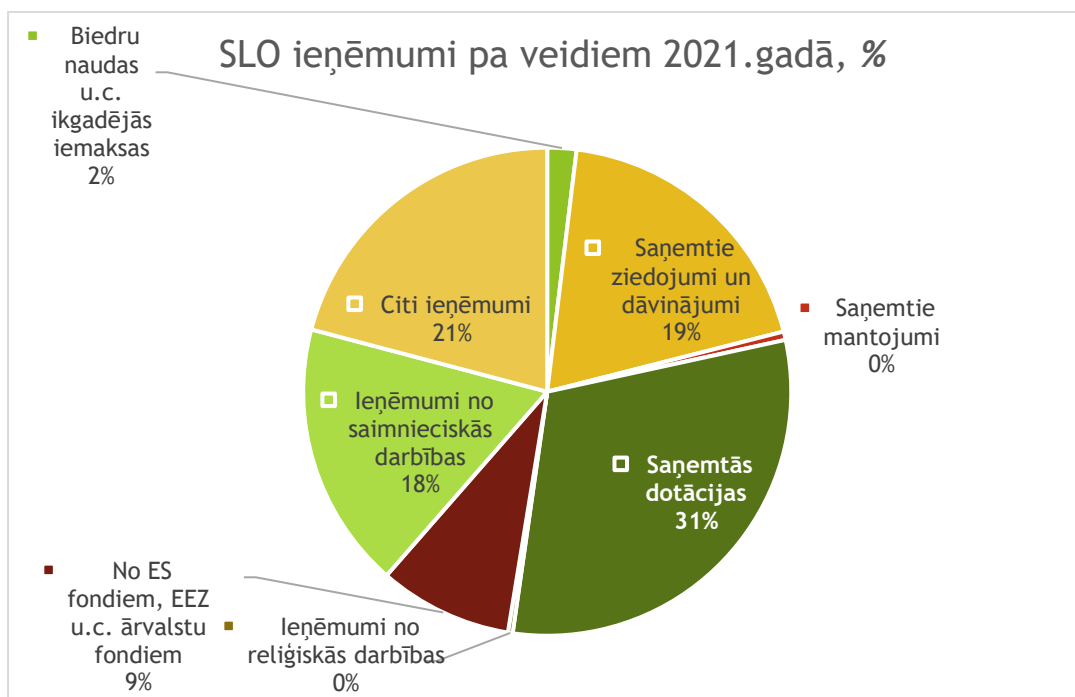
5.attēls. SLO ieņēmumi 2019.-2021, milj. euro. Avots: VID dati

Izvērtējot SLO pēdējo trīs gadu ieņēmumu dinamiku (2019.-2021.gads), kas ir apskatāma 6.attēlā, secināms, ka lielākā ieņēmumu daļa SLO darbībā ir no saņemtajām dotācijām. Ja 2020.gadā dotāciju apjoms bija 66,3 milj. euro, tad 2021.gadā to apjoms pieaudzis - līdz 72,4 milj. euro. Pēc ieņēmumu īpatsvara attiecīgi seko "Citi ieņēmumi" (piemēram, ieņēmumi no saņemtās apdrošināšanas atlīdzības, kompensācijas, pamatlīdzekļu, citu ilgtermiņa ieguldījumu vai apgrozāmo līdzekļu pārdošanas u.c.), "Ziedojumu un dāvinājumu ieņēmumi", kā arī "Ieņēmumi no SLO saimnieciskās darbības". Pieauguši "Ziedojumu un dāvinājumu ieņēmumi" no 41,2 milj. euro līdz 45,1 milj. euro. "Ieņēmumi no saimnieciskās darbības", kas arī ir būtisks SLO darbības nodrošināšanas veids, palikuši 41 milj. euro robežās. Būtiski ir mainījušies ienākumi pozīcijā "Biedru nauda, iestāšanās nauda un citas gadskārtējās iemaksas" - no 11,2 milj. euro tie samazinājušies gandrīz trīs reizes - līdz 4,5 milj. euro. Savukārt, mazāku ieņēmumu daļu veido SLO ieņēmumi no saņemtajiem mantojumiem un ieņēmumi no reliģiskās darbības.

6.attēls. SLO ieņēmumi pa to veidiem 2019.-2021.gads. Avots: VID dati

Analizējot 2021.gada SLO ieņēmumus, kas apskatāmi 7.attēlā, jāsecina, ka lielākais ieņēmumu apjoms ir no saņemtajām dotācijām - 31% jeb 72,4 milj. *euro*; "Citi ieņēmumi" - 21% jeb 49,3 milj. *euro*; "Saņemtie ziedojumi un dāvinājumi" - 19% jeb 45,08 milj. *euro*, tad seko "Ieņēmumi no saimnieciskās darbības" - 18% jeb 41,7 milj. *euro*, un "No Eiropas Savienības fondiem, Eiropas Savienības Ekonomikas zonas (EEZ) fondiem un citiem ārvalstu fondiem saņemtais finansējums" - 9% jeb 20,8 milj. *euro*. Savukārt, mazāk būtiska ietekme uz kopējo ieņēmumu apjomu ir "Biedru nauda, iestāšanās nauda un citas gadskārtējās iemaksas" - 2% jeb 4,5 milj. *euro*, "Saņemtie mantojumi" - 1% jeb 1,3. milj. *euro* un "Ieņēmumi no reliģiskās darbības" - mazāk par vienu procentu jeb 0,74 milj. *euro*.

7.attēls. SLO ieņēmumi pa veidiem 2021.gadā, %. Avots: VID dati

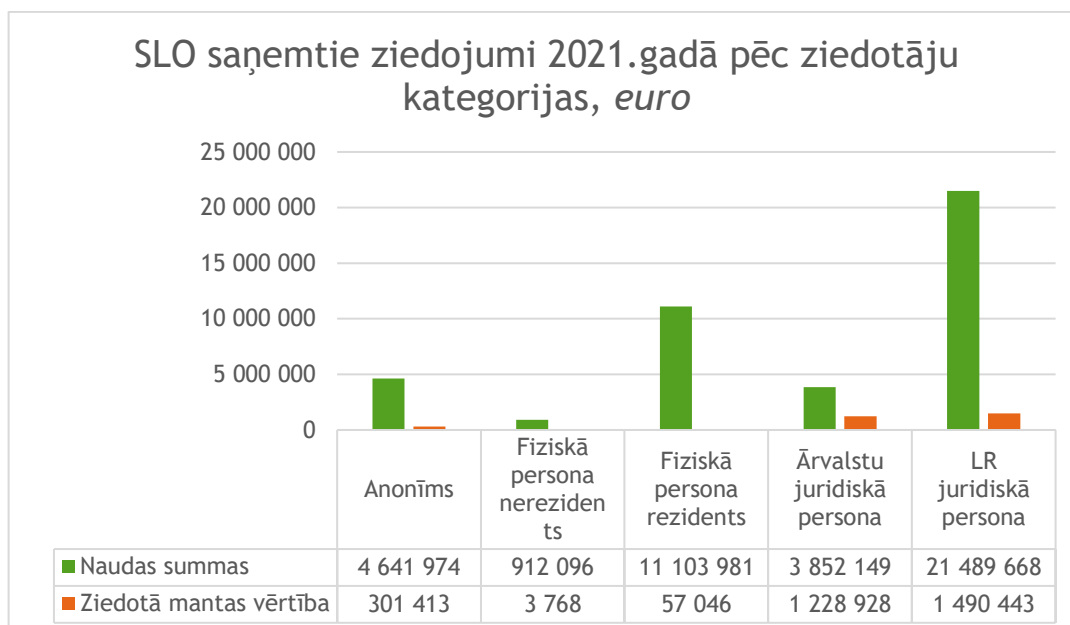
Stabilu un ilgtspējīgu SLO darbību nodrošina daudzveidīga pieejamo finanšu avotu izmantošana. Katra konkrētā SLO individuāli izvēlas savas sabiedriskā labuma darbības finansēšanas avotus.

Vērtējot SLO 2020. un 2021.gada ieņēmumus salīdzinājumā, jāņem vērā, ka lielā mērā SLO ieņēmumu apmēru 2020.gadā ietekmēja Covid-19 pandēmijas izraisītā ekonomiskā krīze un Covid-19 izplatības ierobežošanas pasākumi. Pasliktinājās gan ziedotāju, gan SLO biedru finanšu situācija, kā arī samazinājās SLO aktivitātes līdzekļu piesaistīšanā. 2021.gadā situācija ir būtiski uzlabojusies, kas liecina, ka SLO spējušas veiksmīgi piemēroties esošajai situācijai.

2. Ziedotāji SLO

- Latvijā vēsturiski ziedošanas aktivitātes sistēma balstās uz iespēju izmantot valsts noteiktos nodokļu atvieglojumus ziedotāju motivēšanai. Pieņemtie normatīvie akti nodrošina labvēlīgu tiesisko vidi ziedošanas tradīcijas veicināšanai, kā arī privātpersonu un īpaši juridisko personu motivēšanai ziedot.

Atbilstoši spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem ziedojumu piesaiste SLO statusu ieguvušajām organizācijām tiek veicināta ar tiesībām ziedotās summas ziedotājam iekļaut iedzīvotāju ienākuma nodokļa (turpmāk - IIN) aprēķinā attaisnotajos izdevumos un uzņēmumu ienākuma nodokļa (turpmāk - UIN) aprēķinā, samazinot ar UIN apliekamo bāzi (2 metodes) vai samazinot par pārskata gadā aprēķinātajām dividendēm aprēķināto UIN, tādējādi samazinot valsts budžetā maksājamo UIN summu (detalizētāk skatīt nodaļas 2.1. un 2.2.).

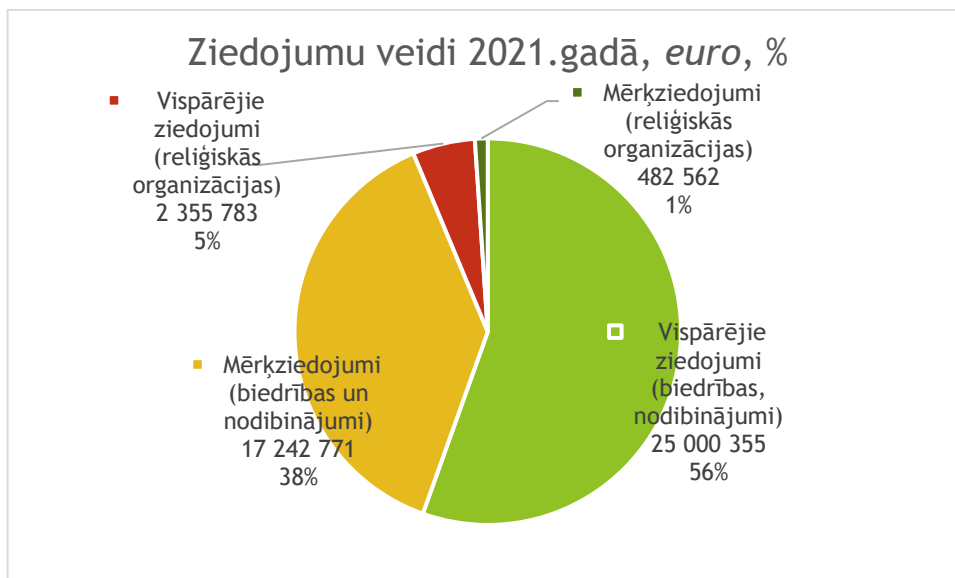

9.attēls. SLO saņemtie ziedojumi 2021.gadā pēc ziedotāju kategorijas, *euro*. Avots: VID dati

VID apkopotie dati, kurus var apskatīt 9.attēlā, liecina, ka Latvijas Republikas (turpmāk -LR) juridisko personu ziedojumu apjoms naudas summās 2021.gadā ir 21,5 milj. *euro*, savukārt Latvijas fizisko personu ziedojumu apmērs ir 11,1 milj. *euro*, no kā var secināt, ka joprojām juridisko personu ziedojumu apjoms naudas summās ir būtiski lielāks par fizisko personu ziedojumu apjomu. Tas daļēji ir izskaidrojams ar esošo nodokļu atvieglojumu režīmu, kas ir īpaši labvēlīgs juridiskajām personām.

Ārvalstu juridiskās personas ir ziedojušas naudas summas 3,8 milj. *euro* apmērā, savukārt nerezidenti - fiziskās personas 0,9 milj. *euro* apmērā. Ziedot mantu ir izvēlējušies gan Latvijas, gan ārvalstu juridiskās personas, attiecīgi - 1,4 milj. *euro* vērtībā un 1,2 milj. *euro* vērtībā. Būtisks ir anonīmo ziedotāju pienesums naudas summās 4,6 milj. *euro* apmērā, savukārt anonīmi ziedota manta 0,3 milj. *euro* vērtībā. Nereti ziedojumi tiek anonīmi novirzīti labdarības mērķim īpašo līdzekļu vākšanas pasākumu laikā, kad labiem un saprotamiem mērķiem tiek ziedots neatkarīgi no tā - ir vai nav iespējams izmantot nodokļu atvieglojumus.

Ziedotājs var izvēlēties vai ziedojums tiks paredzēts noteiktam mērķim, un tas tiks izlietots tikai līgumā paredzētajiem mērķiem (mērķziedojums), vai arī ziedojums tiks novirzīts kā vispārējs ziedojums, un tas tiks izlietots SLO statūtos, satversmē vai nolikumā norādītajiem mērķiem.

10.attēls. Ziedojumu veidi 2021.gadā, euro Avots: VID dati

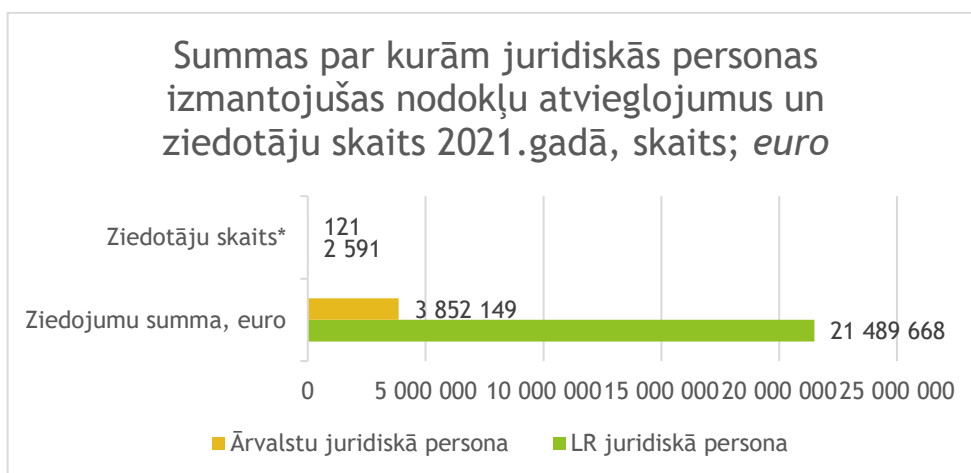
Kā redzams 10.attēlā, 2021.gadā no SLO kopējiem ziedojumiem 56% jeb 25 milj. *euro* ir vispārējie ziedojumi biedrībām un nodibinājumiem un 38% jeb 17,2 milj. *euro* - mērķziedojumi biedrībām un nodibinājumiem. Reliģisko organizāciju saņemtie ziedojumi kopā veido 6%, no tiem 5% jeb 2,3 milj. *euro* ir vispārējie ziedojumi.

2.1. Par ziedojumiem izmantotie nodokļu atvieglojumi juridiskām personām

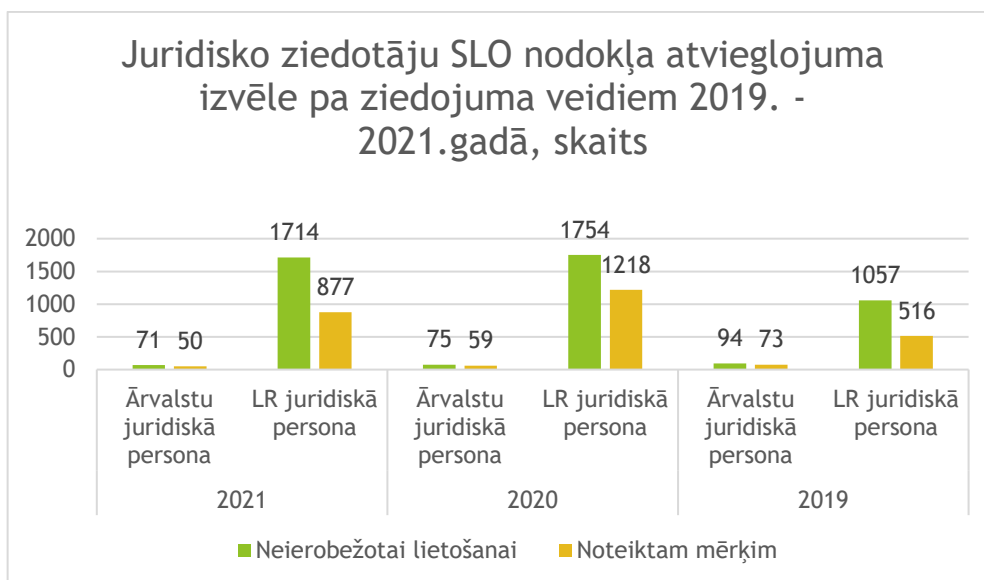
Saskaņā ar Uzņēmumu ienākuma nodokļa likuma 12.panta pirmo daļu, juridiskā persona, kas ziedojusi SLO vai budžeta iestādei, valsts muzejam – atvasinātai publiskai personai – vai valsts kapitālsabiedrībai, kura veic Kultūras ministrijas deleģētas valsts kultūras funkcijas, ir tiesīga pārskata gadā izvēlēties vienu no šādiem nodokļa atvieglojumiem:

- 1) neiekļaut taksācijas perioda ar UIN apliekamajā bāzē ziedoto summu, bet ne vairāk kā 5% apmērā no iepriekšējā pārskata gada peļņas pēc aprēķinātajiem nodokļiem (lai atbalstītu nodokļu maksātājus, kuri veikuši ziedojumus ar mērķi mazināt Covid-19 izplatības dēļ radušās sekas, Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likumā tika noteikts, ka UIN maksātājs, kas veicis ziedojumus, lai mazinātu Covid-19 izplatības sekas, laikposmā no dienas, kad izsludināta ārkārtējā situācija saistībā ar Covid-19 izplatību, līdz dienai, kurā spēku zaudē šis likums, ir tiesīgs palielināt noteikto taksācijas perioda ar UIN apliekamajā bāzē neiekļaujamo ziedojumu summu vēl par 3% no iepriekšējā pārskata gada peļņas pēc aprēķinātajiem nodokļiem);
- 2) neiekļaut taksācijas perioda ar UIN apliekamajā bāzē ziedoto summu, bet ne vairāk kā 2% no iepriekšējā pārskata gadā kopējās darba ņēmējiem aprēķinātās bruto darba samaksas, no kuras samaksātas valsts sociālās apdrošināšanas maksājumi (turpmāk - VSAOI);
- 3) samazināt taksācijas periodā par pārskata gadā aprēķinātajām dividendēm aprēķināto UIN par 75% no ziedotās summas, bet nepārsniedzot 20% no aprēķinātās UIN summas par aprēķinātajām dividendēm (ar 2019.gada 23.maija grozījumiem Uzņēmumu ienākuma nodokļa likums tika papildināts ar pārejas noteikumu 40.punktu, kas nosaka, ka nodokļa maksātājiem pārskata gadā, kas sākas 2020., 2021. un 2022.gadā, ir tiesības samazināt taksācijas periodā par pārskata gadā aprēķinātajām dividendēm aprēķināto UIN par 85 procentiem no ziedotās summas, bet nepārsniedzot 30 procentus no aprēķinātās UIN summas par aprēķinātajām dividendēm).

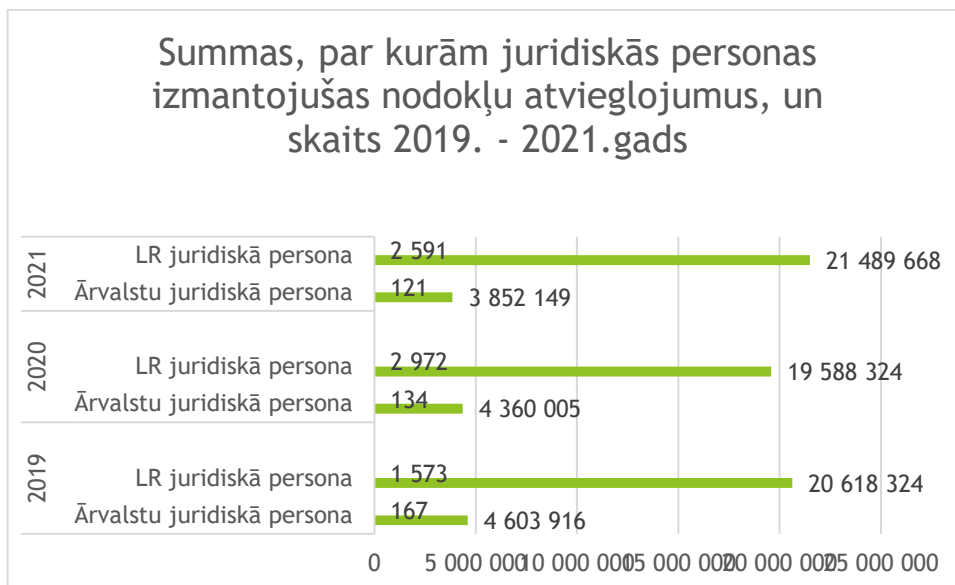
Ziedojuma summas, par kurām juridiskās personas ir izmantojušas nodokļu atvieglojumus, un ziedotāju skaits ir norādīts 11.attēlā. 2021.gadā nodokļu atvieglojumus ir izmantojusi 2591 LR reģistrētā juridiskā persona par ziedojuma summu 25,3 milj. *euro* un 121 viena ārvalstu juridiskā persona par ziedojuma summu 3,8 milj. *euro*. Izvērtējot nodokļu atvieglojuma izmantošanas dinamiku par pēdējiem trim gadiem, kā redzams 13.attēlā, ziedojuma summas nav būtiski mainījušās, taču dinamiski ir mainījies atvieglojumu saņēmušo ziedotāju skaits - 2020.gadā tas pieauga gandrīz uz pusi, salīdzinot ar 2019.gadu, savukārt 2021.gadā tas, salīdzinot ar 2020.gadu samazinājās par 394 ziedotājiem. Tas nozīmē, ka 2019.gadā, lai gan ziedotāju skaits bija mazāks, tie ziedoja salīdzinoši lielākas summas nekā nākamajos gados - 2020. un 2021.gadā, vienlaikus kopējā ziedojuma summa gada griezumā triju gadu periodā būtiski neatšķīrās.

11.attēls. Ziedojuma summas par kurām juridiskās personas izmantojušas nodokļu atvieglojumus un ziedotāju skaits 2021.gadā, skaits; *euro*. Avots: VID dati

12.attēls. Juridisko ziedotāju SLO nodokļa atvieglojuma izvēle pa ziedojuma veidiem 2019. - 2021.gadā, skaits. Avots: VID dati.

13.attēls. Summas, par kurām juridiskās personas izmantojušas nodokļu atvieglojumus, un skaits 2019. - 2021.gads. Avots: VID dati

VID dati, kas apskatāmi 12.attēlā, liecina, ka LR juridiskās personas biežāk izvēlas ziedot vispārējus ziedojumus jeb ziedojumus neierobežotai lietošanai - 2021.gadā 1714 ziedotāji izvēlējās vispārējā ziedojuma veidu, savukārt 877 ziedotāji - mērķziedojumus. Ārvalstu juridiskās personas, savukārt, biežāk nekā LR juridiskās personas, izvēlas mērķziedojuma veidu - 2021.gadā 71 ziedojums bija vispārējs un 50 - mērķziedojumi. Salīdzinot pa gadiem var secināt, ka iepriekš minētā tendence ir saglabājusies trīs gadu periodā, izņemums ir 2020.gads, kad LR juridiskās personas biežāk nekā citus gadus izvēlējās mērķziedojuma veidu, ko var skaidrot ar Covid -19 pandēmijas izraisītajām sekām.

2.2. Par ziedojumiem izmantotie attaisnotie izdevumi fiziskajām personām

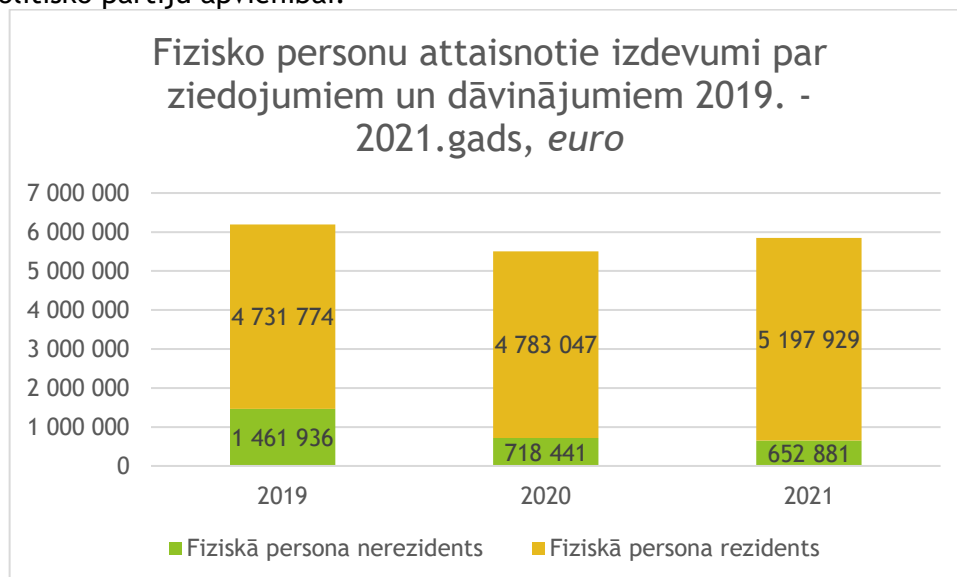
Fiziskajām personām saskaņā ar likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 10.panta pirmās daļas 3.punktu, pirms ienākuma aplikšanas ar nodokli no gada apliekamo ienākumu apjoma var atskaitīt summas, kas ziedojuma vai dāvinājuma veidā nodoti budžeta iestādei vai LR reģistrētai biedrībai, nodibinājumam, reliģiskai organizācijai vai to iestādei, kurai piešķirts SLO statuss, vai citā Eiropas Savienības dalībvalstī vai Eiropas Ekonomikas zonas valstī, ar kuru Latvija ir noslēgusi konvenciju par nodokļu dubultās uzlikšanas un nodokļu nemaksāšanas novēršanu, ja šī konvencija ir stājusies spēkā, reģistrētai nevalstiskai organizācijai, kura darbojas Latvijas SLO nosacījumiem pielīdzināmā statusā saskaņā ar attiecīgās Eiropas Savienības dalībvalsts vai Eiropas Ekonomikas zonas valsts normatīvajiem aktiem.

Spēkā esošie normatīvie akti nosaka, ka attaisnotie izdevumi³ kopā nedrīkst pārsniegt 50% no maksātāja taksācijas gada apliekamā ienākuma lieluma, bet ne vairāk kā 600 euro un tie ir:

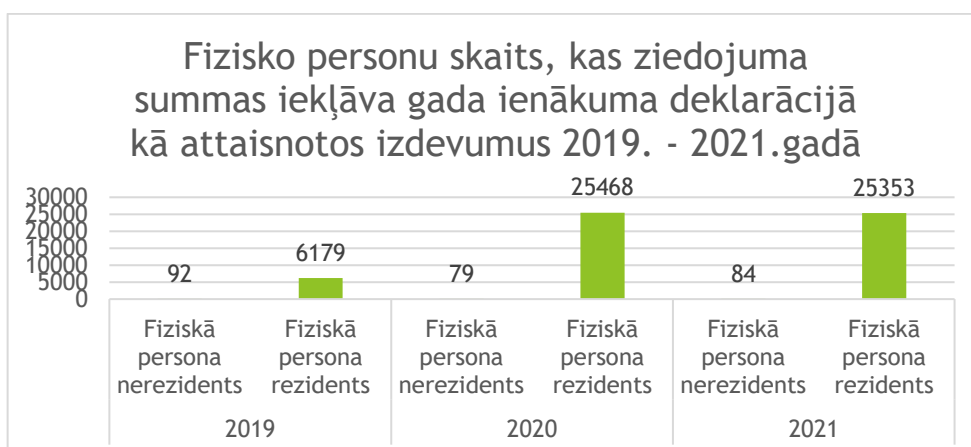
- izdevumi par maksātāja un viņa ģimenes locekļu kvalifikācijas paaugstināšanu, specialitātes iegūšanu, izglītības iegūšanu, tai skaitā interešu izglītības programmu apgūšanu bērniem, par medicīnas un ārstniecisko pakalpojumu izmantošanu un veselības apdrošināšanas prēmiju maksājumiem apdrošināšanas sabiedrībām;

³ Attaisnotie izdevumi ir cilvēka maksājumi, par kuriem samazina ar iedzīvotāju ienākuma nodokli apliekamo ienākumu, un tādējādi var atgūt gada laikā par daudz samaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli.

- summas, kas ziedojuma vai dāvinājuma veidā nodotas budžeta iestādei vai LR reģistrētai biedrībai, nodibinājumam, reliģiskai organizācijai vai to iestādei, kurai piešķirts SLO statuss, vai citā Eiropas Savienības dalībvalstī vai Eiropas Ekonomikas zonas valstī, ar kuru Latvija ir noslēgusi konvenciju par nodokļu dubultās uzlikšanas un nodokļu nemaksāšanas novēršanu, ja šī konvencija ir stājusies spēkā, reģistrētai nevalstiskai organizācijai, kura darbojas Latvijas SLO nosacījumiem pielīdzināmā statusā saskaņā ar attiecīgās Eiropas Savienības dalībvalsts vai Eiropas Ekonomikas zonas valsts normatīvajiem aktiem;
- summas, kas atbilstoši Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likumam ziedojuma vai dāvinājuma veidā nodotas LR reģistrētai politiskajai partijai vai politisko partiju apvienībai.

14.attēls. Fizisko personu attaisnotie izdevumi par ziedojumiem un dāvinājumiem 2019. - 2021.gads, euro. Avots: VID dati

15.attēls. Fizisko personu skaits, kas ziedojuma summas iekļāva gada ienākuma deklarācijā kā attaisnotos izdevumus 2019. - 2021.gadā Avots: VID dati

Līdzīgi kā juridiskās personas arī fiziskās personas labprātāk izvēlas ziedot SLO, izmantojot valsts sniegtās priekšrocības - attaisnotos izdevumus par ziedojumiem. Pēc VID datiem, 15.attēlā redzams, ka 2021.gadā to izmantojušas 25 353 fiziskās personas rezidenti par kopējo summu gandrīz 5,2 milj. euro (14.attēls). Vienlaikus fizisko personu rezidentu attaisnotie izdevumi par ziedojumiem un dāvinājumiem euro pa gadiem nav būtiski mainījušies un pakāpeniski palielinājušies no 4,7 milj. euro 2019.gadā līdz 5,2 milj. euro 2021.gadā. Vērtējot fizisko personu rezidentu skaitu, kuri iekļāvuši ziedojumus deklarācijā kā attaisnotus izdevumus, jāsecina, ka 2019.gadā to skaits bija neliels - 6179, taču jau

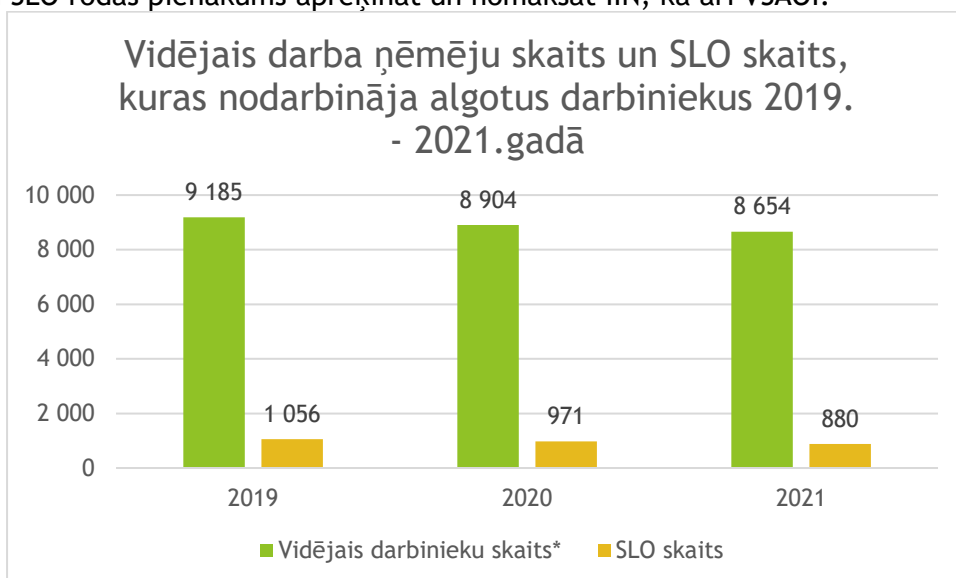
2020.gadā tas palielinājās vairāk nekā četras reizes līdz 25468 un 2021.gadā to skaits sasniedza 25353.

Fizisko personu nerezidentu attaisnotie izdevumi 2021.gadā ir 652 881 *euro* un kopumā šo iespēju izmantojuši 84 nerezidenti. Vērtējot situāciju trīs gadu periodā, secināms, ka 2019.gadā fiziskās personas nerezidenti izmantoja attaisnotos izdevumus par ziedojumiem aptuveni par divreiz lielākām summām nekā nākamajos divos gados. Ja 2019.gadā nerezidentu attaisnotie izdevumi sasniedza 1,5 milj. *euro*, tad 2021.gadā tie bija 0,7 milj. *euro* un 2021.gadā - 0,6 milj. *euro*. Nerezidentu skaita svārstības pa gadiem ir nebūtiskas.

Secinājums - 2019.gadā iespēju ziedojumu summas iekļaut attaisnotajos izdevumos un no valsts budžeta saņemt pārmaksāto IIN izmantoja mazāks ziedotāju skaits par lielākām summām, salīdzinot ar 2020. un 2021.gadu.

3. SLO sistēmā nodarbinātie un nomaksātie nodokļi

Kā jebkurai juridiskai personai, lai tā varētu darboties un veikt noteiktas funkcijas, ir nepieciešami cilvēkresursi - tiek algoti darbinieki. Tas attiecas arī uz SLO, kas veic aktīvu un regulāru darbību. Ņemot vērā arī to, ka papildu darbības veidā SLO var veikt saimniecisko darbību, tai var rasties nepieciešamība arī algot papildu darbiniekus. Par algotiem darbiniekiem SLO rodas pienākums aprēķināt un nomaksāt IIN, kā arī VSAOI.

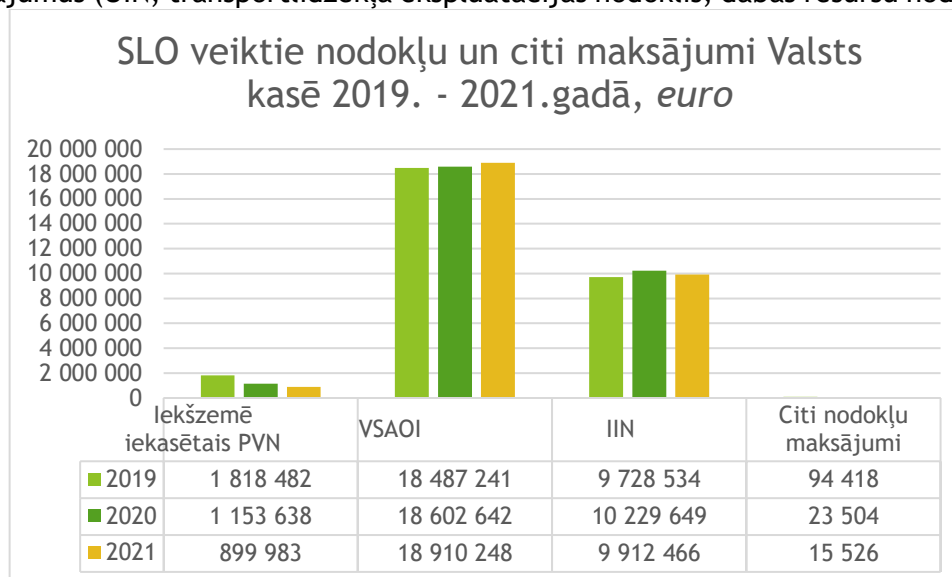

16.attēls. Vidējais darba ņēmēju skaits un SLO skaits, kuras nodarbināja algotus darbiniekus 2019. - 2021.gadā. Avots: VID dati

- SLO 2021.gadā vidējais darba ņēmēju skaits mēnesī bija 8654 darbinieki, kuri tika nodarbināti 880 SLO.
- Triju gadu periodā nodarbināto skaits SLO ar katru gadu samazinās no 9185 darbiniekiem 2019.gadā līdz 8654 darbiniekiem 2021.gadā.
- Samazinās SLO skaits, kuras nodarbina algotus darbiniekus - no 1056 SLO 2019.gadā līdz 880 SLO 2021.gadā.

Savukārt, SLO, kas veic saimniecisko darbību, pirms uzsākt veikt ar pievienotās vērtības nodokļa (turpmāk - PVN) apliekamus darījumus vai saņemt ar PVN apliekamus pakalpojumus iekšzemē, par kuriem tām jāmaksā PVN, kā šo pakalpojumu saņēmējam, jāreģistrējas VID PVN maksātāju reģistrā un turpmāk par attiecīgo periodu tiek veikta PVN nomaksa.

SLO darbības rezultātā var rasties pienākums aprēķināt un maksāt arī citus nodokļus un maksājumus (UIN, transportlīdzekļa ekspluatācijas nodoklis, dabas resursu nodoklis u.c.).

17.attēls. SLO veiktie nodokļu un citi maksājumi Valsts kasē 2019. - 2021.gadā, *euro*
Avots: VID dati

No VID sniegtās informācijas, ko var apskatīt 17.attēlā, var secināt, ka lielākais nodokļu apjoms, ko SLO 2021.gadā ir iemaksājušas valsts budžetā, ir VSAOI -18,9 milj. *euro* un IIN - 9,9 milj. *euro*, taču mazāka apmēra maksājumi ir veikti par iekšzemē iekasēto PVN-0,9 milj. *euro*. Kā redzams 17. attēlā, būtiskas izmaiņas pēdējo trīs gadu periodā SLO nodokļu maksājumu jomā nav bijušas. Viennozīmīga ir tendence, ka pieaug VSAOI nomaksāto nodokļu apjoms, savukārt samazinās PVN maksājumi.

4. Sabiedriskā labuma veicināšana

Valsts un pašvaldību mērķis ir veicināt SLO sistēmas attīstību, attiecīgi arī sabiedriskā labuma guvēju skaita pieaugumu, atbalstot SLO darbību konkrētās jomās ar konkrētiem instrumentiem. Valsts, lai sekmētu SLO darbību sabiedriskā labuma sniegšanā, ir paredzējusi dažādas priekšrocības SLO, piemēram, nodokļu atvieglojumus (SLO nav UIN maksātājas, ja to dibināšanas atklāts vai slēpts mērķis nav peļņas vai kapitāla pieauguma gūšana to biedriem). Pašvaldību saistošajos noteikumos SLO nereti ir noteiktas īpašas tiesības saņemt nekustamā īpašuma nodokļu atvieglojumus. Piemēram, ja nekustamā īpašuma nodokļa objekts tiek izmantots tajā sabiedriskā labuma darbības jomā, kas noteikta lēmumā par SLO statusa piešķiršanu - par nekustamā īpašuma nodokļa objektu piešķir nodokļa atvieglojumu līdz pat 90% apmērā⁴. SLO darbības attīstībai pieejamie atbalsta instrumenti ir nodokļu atvieglojumi un iespēja iegūt arī finansējumu valsts un pašvaldību dotāciju veidā, kas 2021.gadā bija lielākais SLO ieņēmumu apjoms - 31% no visiem ieņēmumiem jeb 72,4 milj. *euro*.

SLO valsts politikas veidotāju mērķis ir stimulēt sabiedriskā labuma darbību, izveidojot spēcīgu organizāciju sistēmu arī teritoriālā ziņā, veicinot sabiedriskā labuma darbības attīstību visos Latvijas reģionos.

5. Valsts atbalsts SLO Covid - 19 seku pārvarēšanai

⁴ Piemēram, Siguldas novada domes pašvaldības 2021.gada 2.decembra saistošie noteikumi Nr.29 "[Par atvieglojumu piemērošanu nekustamā īpašuma nodokļa maksātājiem Siguldas novadā](#)"

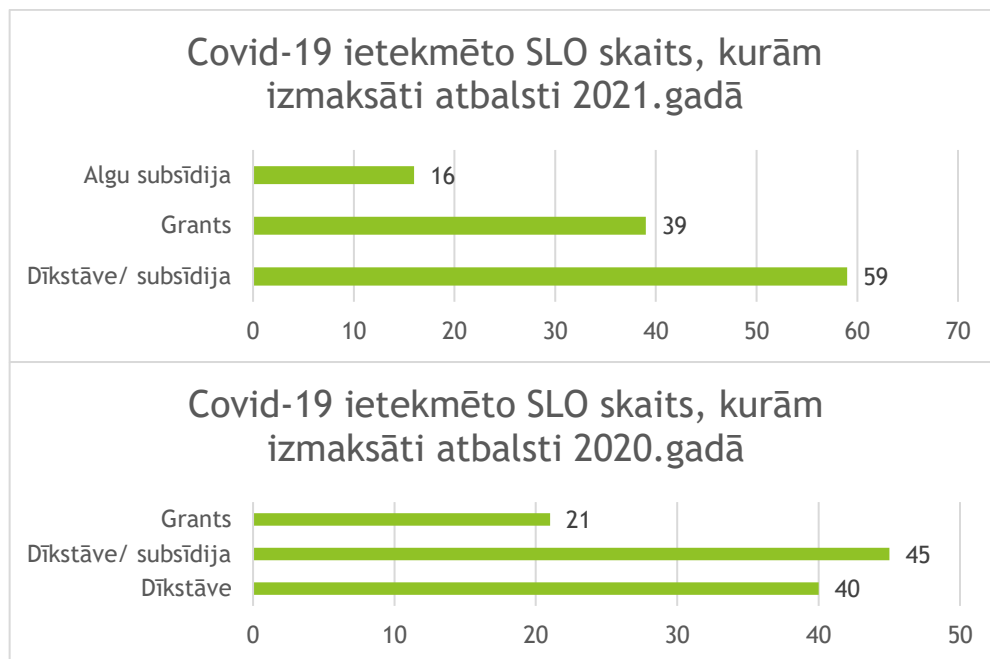
- Ja 2020.gadā būtiskākais atbalsts tika sniegts dīkstāves pabalstos, tad 2021.gadā - grantu atbalsta veidā.

Līdz ar izsludināto ārkārtējo situāciju valstī Covid-19 vīrusa dēļ 2020.gada pavasarī tika izstrādāta arī virkne atbalsta pasākumu nodokļu maksātājiem, tostarp, arī SLO. Daļa atbalsta pasākumu turpinājās arī vasarā un plašā mērā atbalsta pasākumu ieviešana un īstenošana atsākās rudens periodā, kad valstī tika atkārtoti izsludināta ārkārtējā situācija, kā arī 2021.gadā.

Covid skartajām SLO 2021.gadā vislielākais atbalsts sniegts grantu veidā, kopā izmaksājot 1,7 milj. *euro*, savukārt dīkstāves vai subsīdiju pabalsta veidā izmaksāto 0,4 milj. *euro*. Kā redzams 18.attēla diagrammās, 2020.gada SLO atbalstam izmaksātie atbalsti bijuši mazāki - grantu veidā izmaksāti 0,13 milj. *euro*, bet dīkstāves pabalstos un subsīdiju veidā kopā - 0,2 milj. *euro*. Kā liecina 19.attēls, 2021. un 2020.gadā vislielākais SLO skaits ir saņēmis pabalstu dīkstāves un subsīdiju veidā - attiecīgi 2021.gadā - 59 SLO, bet 2020.gadā - 85 SLO. Grantus Covid-19 seku pārvarēšanai 2021.gadā saņēmušas 39 SLO, savukārt 2020.gadā - 21 SLO.

18.attēls. Izmaksātie atbalsti Covid-19 skartajām SLO 2020. un 2021.gadā, *euro*. Avots: VID dati

19.attēls. Covid-19 ietekmēto SLO skaits, kurām izmaksāti atbalsti 2021. un 2020.gadā. Avots: VID dati

Saskaņā ar veiktajiem grozījumiem Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likumā, arī 2021.gadā tika pagarināts gada pārskatu iesniegšanas termiņš sabiedriskā labuma organizācijām līdz 2022.gada 30.jūnijam.

6. SLO darbības vērtēšana

VID ir valsts pārvaldes institūcija, kurā tiek iesniegta informācija par katru konkrēto SLO un tās darbību. VID un SLK ir deleģēta funkcija uzraudzīt SLO darbību - sekot līdzi un pārliecināties par valsts motivējošu mehānismu lietderīgu izmantošanu atbilstoši sabiedriskā labuma mērķiem, kā arī sniegt konsultatīvo atbalstu SLO, lai tās pildītu tiesību aktos noteiktās prasības. SLO darbības uzraudzību veic VID sadarbībā ar SLK. VID un SLK izvērtē SLO darbības atbilstību normatīvajos aktos noteiktajām prasībām, tiek vērtēti divi neatņemami elementi:

Darbības pārskats

- satur informāciju par izvirzītajiem mērķiem, rezultātiem, turpmākās darbības plāniem;

Gada pārskats

- iekļauj finanšu un nefinanšu datus

20.attēls. Organizāciju atbilstības SLO statusam vērtējamie elementi

Informācija par SLK veiktajiem SLO uzraudzības pasākumiem un paveikto 2021.gadā liecina, ka kopumā notikušas 32 SLK sēdes no kurām 25 bija lemttiesīgas un kopumā izskatīti 1793 SLO darbības pārskati - par 2019.gadu - 1625; par 2020.gadu - 168.⁵

Uz 2022.gada 30.decembri pārskatu par 2021.gadu bija iesniegušas 2039 organizācijas. 2022.gadā SLK izskatīja 749 pārskatus par 2021.gadu. Tādējādi SLK izskatīto atskaišu īpatsvars pret kopējo iesniegto atskaišu skaitu par 2021.gadu ir 36,73%.

⁵ VID sniegtā informācija par VID un SLK veiktajiem SLO uzraudzības pasākumiem un paveikto 2021.gadā.

Kā liecina VID sniegtā informācija, ņemot vērā pārskatu iesniegšanas termiņu, kas Covid-19 ietekmes rezultātā tika pagarināts līdz 2022. gada 30. jūnijam, 2021. gada pārskatu izskatīšana SLK jāveic līdz 2023. gada 30. jūnijam. Ja organizācija pārskatu ir iesniegusi ar kavēšanos, attiecīgi pārskata izskatīšanas termiņš arī pagarinās.

Pārskatu izskatīšanu nereti kavē no organizācijām saņemtie lūgumi pagarināt labojumu vai paskaidrojuma iesniegšanas termiņus, kā arī pārceltās SLK sēdes.

SLK 2021.gadā izskatīja arī 132 organizāciju iesniegumus par SLO statusa vai papildus darbības jomas piešķiršanu. No tiem 92 gadījumos tika piešķirts SLO statuss vai papildus darbības joma, savukārt 31 gadījumā atteikts piešķirt SLO statusu vai papildu darbības jomu.

Savukārt, lai veicinātu SLO sadarbību ar nodokļu administrāciju, principa "Konsultē vispirms" ietvaros 2021.gadā VID sniegtas 1155 konsultācijas saistībā ar SLO jautājumiem:

- 725 rakstiskas konsultācijas (nosūtītās vēstules);
- 430 nosūtīti ziņojumi (atgādinājumi) par SLO darbības pārskatu iesniegšanu.

7. SLO sistēmas aktualitātes

Spēkā esošie normatīvie akti, tajā skaitā arī Sabiedriskā labuma organizāciju likums, kas regulē SLO darbības, ir novecojuši. Tie kavē sabiedriskā labuma sistēmas attīstību. Tāpēc Finanšu ministrijas vadībā tika izstrādāts informatīvais ziņojums "Par sabiedriskā labuma organizāciju darbību un attīstību" (turpmāk - [zinojums](#)), kas apstiprināts Ministru kabineta 2022.gada 29.novembra sēdē (protokols Nr. 61, 30. §). Labklājības valstīm ir raksturīga spēcīga sabiedriskā labuma sistēma. Arī Latvijā ir valstiski svarīgi sakārtot SLO jomu. Svarīgi nelikt šķēršļus pilsoniskai aktivitātei un vēlmei veikt ziedojumus, piedalīties brīvprātīgajā darbā, īstenojot svarīgus sabiedrībai nozīmīgus pakalpojumus un darbus.

2022. un 2023.gadā atbilstoši Ministru kabineta sēdes protokollēmumam Nr.61 30. § uzdotajiem uzdevumiem norit darbs pie likumprojekta "Grozījumi Sabiedriskā labuma organizāciju likumā" izstrādes, ievērojot ziņojumā paredzētās izmaiņas sabiedriskā labuma sistēmā. Tajā skaitā grozījumi tiks veikti arī Uzņēmumu ienākuma nodokļa likumā un likumā "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli".

Minētais likumprojekts paredz:

- divpakāpju SLO sistēmas ieviešanu;
- skaidrus nosacījumus SLO iespējām veikt saimniecisko darbību, atsevišķos gadījumos arī 100% saimniecisko darbību. Organizācijas ar SLO statusu būs tiesīgas saimnieciskajā darbībā iegūtos līdzekļus novirzīt SLO aktivitātēm bez uzņēmuma ienākuma nodokļa maksāšanas pienākuma;

- sabiedriskā labuma sistēmas sakārtošanu, kas nodrošinās, ka sistēmā darbojas tikai tādas organizācijas, kuru mērķis ir sabiedriskā labuma sniegšana.

Ziņojums paredz ieviest divpakāpju SLO sistēmu, kas sniegs organizācijām tiesības izvēlēties pakāpi un attiecīgi atbilstošu privilēģiju un uzraudzības līmeni. Tām SLO, kuras ienākumu avots nav ziedojumi, un attiecīgi netiek izmantoti nodokļu atvieglojumi ziedotājiem, un kuras neveic dominējošo saimniecisko darbību, uzraudzība tiks vienkāršota.

Jaunie nosacījumi attiecībā uz VID iesniedzamajiem organizāciju gada pārskatiem piemērojami sākot ar 2023.gada pārskata gadu. Minēto nosaka 2022.gada 14.jūlijā pieņemtie Ministru kabineta noteikumi Nr.439 "Noteikumi par biedrību, nodibinājumu un arodbiedrību gada pārskatiem un grāmatvedības kārtošanu vienkāršā ieraksta sistēmā". Attiecībā uz reliģiskajām organizācijām 2022.gada 21.jūnijā ir pieņemti Ministru kabineta noteikumi Nr.380 "Noteikumi par reliģisko organizāciju un to iestāžu gada pārskatiem un grāmatvedības kārtošanu vienkāršā ieraksta sistēmā". Arī reliģiskās organizācijas, kurām ir piešķirts SLO statuss, un, ja tās veic arī saimniecisko darbību, ir jānodrošina atsevišķa ar saimniecisko darbību saistītā tiešo izdevumu uzskaitē.